

بررسی اثربخشی زوج درمانی مبتنی بر بازنمایی الگوهای والدینی بر انصراف از طلاق زوج‌های متقاضی طلاق*

امید مرادی^{۱*}؛ معصومه اسمعیلی^۲؛ عبدالله شفیق آبادی^۱؛ علیرضا کیامنش^۳

چکیده

زمینه: طلاق در اکثر کشورها، به‌خصوص کشورهای در حال گذاری مانند ایران، روند تصاعدی را طی می‌کند. تأثیرات این پدیده بر زوج‌ها، خانواده و فرزندان می‌تواند بسیار مخرب باشد. پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی بر انصراف از طلاق زوج‌های در آستانه طلاق صورت گرفته است. روش‌ها: روش انجام این پژوهش نیمه‌آزمایشی بود، که در قالب طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل نامعادل اجرا شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی زوج‌های متقاضی طلاق، مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره خانواده دادگستری شهرستان سنندج در سال ۱۳۹۰ بود. با استفاده از روش نمونه‌گیری داوطلبانه، تعداد ۱۶ زوج که خواستار شرکت در جلسات درمانی بودند، انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل (هر گروه ۸ زوج) قرار داده شدند. زوج‌های گروه آزمایش به مدت ۷ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای به‌صورت زوجی، تحت درمان مبتنی بر بازنمایی الگوهای والدینی قرار گرفتند. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آماری خی‌دو استفاده شد.

یافته‌ها: از ۸ زوج گروه آزمایش، ۵ زوج (۶۲/۵٪) و از ۸ زوج گروه کنترل، یک زوج (۱۲/۵٪) از طلاق منصرف شدند. میزان انصراف از طلاق زوج‌های شرکت‌کننده در این برنامه بیشتر از گروه کنترل بود ($P \leq 0/01$). نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش، نقش و تأثیر زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی را در کاهش طلاق زوج‌ها مورد تأیید قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی، طلاق

«دریافت: ۱۳۹۱/۱۰/۲۵ پذیرش: ۱۳۹۲/۱/۲۷»

۱. گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران

۲. گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران

۳. گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران

* عهده‌دار مکاتبات: تهران، میدان پونک، انتهای بزرگراه اشرفی اصفهانی به سمت حصارک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دانشکده علوم

انسانی و اجتماعی، گروه مشاوره، تلفن: ۰۹۱۸۸۷۲۱۶۰۶ Email: moradioma@gmail.com

* این مقاله منتج از پایان نامه دانشجویی آقای امید مرادی جهت اخذ درجه دکتری مشاوره از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران می‌باشد.

مقدمه

معتقدند که تعارض زناشویی ممکن است به اشکال گوناگون از آن جمله افسردگی یکی یا هر دو زوج، اعتیاد، رشد رفتار اختلال‌آمیز بین فرزندان، سوء رفتار با همسر و درگیری لفظی و فیزیکی بین هر دو زوج بروز پیدا کند و نهایتاً ممکن است منجر به طلاق گردد (۲). محققان، عواملی همچون اختلافات شدید اعتقادی،

طلاق یکی از آسیب‌های اجتماعی جامعه است. تمامی اقشار جامعه از جمله زنان و مردان و نهادهای دیگر به نوعی درگیر عوارض سوء طلاق هستند. فرایند طلاق بر چرخه زندگی خانوادگی، تأثیرات مخرب و نیرومندی می‌گذارد (۱). برخی از محققان مسایل خانواده

و مرد در زندگی زناشویی (وظیفه در قبال فرزندان، نقش‌یابی‌های جنسیتی، کار کردن زن در بیرون از خانه، همکاری مرد در کارهای خانه، تحصیل کردن زن و تصمیم‌گیری نهایی در خانه) و ۵- شیوه‌های حل تعارض در خانواده (۹). این الگوهای والدینی در عصر حاضر و در اکثر جوامع، به‌خصوص جوامع پیشرفته، به‌دلیل افزایش سطح تحصیلات افراد، اشتغال هر دو زوج، تأثیر رسانه‌ها و تغییرات فرهنگی، دچار انعطاف بیشتری شده و به سمت تساوی‌گرایی تغییرجهت یافته است. اما در جوامع سنتی، پابندی به الگوهای والدینی خشک باعث به وجود آمدن تعارضاتی در روابط زناشویی شده است (۱۱). تحقیقات نشان داده‌اند افرادی که الگوهای والدینی غیرمنعطف و خشک دارند در زندگی زناشویی بیشتر دچار مشکل می‌شوند (۱۲).

مطالعات مختلف نشان داده است که تلاش در جهت رفع مشکلات و معضلات آن می‌تواند نویدبخش جامعه‌ای ارزشمند و متعالی باشد (۱۳). روش‌های زوج‌درمانی مختلف بر روی تعارضات زناشویی و طلاق نشان داده‌اند که مداخلات امیدمحور و ترکیبی روی توقعات بین فردی غیرواقع‌بینانه و به‌طورکلی تحریف‌های بین فردی زوج‌ها (۱۴) مؤثر بوده است. همچنین زوج‌درمانی شناختی- رفتاری اسلامی و تحلیل رفتار متقابل، باعث افزایش خودشناسی زوج‌های ناسازگار شده است (۱۵). از طرفی اثربخشی CoMeT (Combines mediation with therapy)، بر کاهش تعارضات بالای والدین جداشده به‌طور معناداری مؤثر واقع شده است (۱۶). زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی (Couple therapy based on representing parental parents) هم، یک روش مشاوره‌ای- درمانی است که بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده از زوج‌های در آستانه طلاق در قالب نظریه داده بنیاد (گراندد تئوری)، تلاش دارد به این زوج‌ها کمک کند تا از طلاق منصرف شده و مشکلاتشان را به‌روش مناسبی حل نمایند. راهنمای عملی در آرایه درمان مبتنی بر الگوهای والدینی پژوهش حاضر بر اساس

تفاوت‌های شخصیتی، تفاوت‌های فرهنگی، مشکلات اقتصادی، عدم توجه به نقش‌یابی‌های جنسیتی، تفاوت‌های خانوادگی، تربیت‌های متفاوت، خصوصیات شخصیتی ناسازگار و پافشاری دو طرف در به کرسی نشاندن عقیده یا رأی خود را به‌عنوان علل طلاق ذکر نموده‌اند (۳-۵). از طرفی بسیاری از اختلال‌های روانی و آشفتگی‌های عاطفی می‌تواند نتیجه نارضایتی زناشویی و طلاق باشد (۶). طلاق به‌عنوان یک آسیب اجتماعی در سال‌های اخیر در دنیا و در ایران به‌طور محسوسی افزایش یافته است (۷).

یکی از این علت‌های احتمالی طلاق که در تحقیقات قبلی کم‌تر به آن توجه شده است، الگوهای والدینی است. افکار، نگرش‌ها، رفتارها، اعتقادات و هیجانات ما تحت تأثیر روایت‌های غالب اجتماعی و خانوادگی قرار می‌گیرد که به‌نظر می‌رسد در بین اعضای یک جامعه و همچنین در بین فرزندان یک خانواده مشابه باشد. این روایت‌ها تحت عنوان الگوهای والدینی (Parental Pattern) تعریف شده است. این الگوها تا حد زیادی از خانواده اصلی به فرد منتقل شده و از آن‌ها تأثیر پذیرفته است (۸). منظور از الگوهای والدینی، افکار، احساسات و رفتارهایی است که از بافت خانوادگی و فرهنگ جامعه گرفته شده است و تا حد زیادی نوع جنسیت فرد در شکل‌گیری آن مؤثر است. هر فرد بر اساس این الگوهای والدینی، فکر و عمل می‌کند و واکنش‌های رفتاری و عاطفی فرد هم تا حد زیادی از این عامل تأثیر می‌گیرد (۹). بنا به نظر روانشناسان شناختی، این الگوها در زمان کودکی شکل می‌گیرند و رویدادهای بعدی زندگی در تغییر یا تکمیل آن‌ها تأثیر می‌گذارند (۱۰). این الگوها را می‌توان در تمامی زمینه‌های زندگی فردی و اجتماعی افراد مشاهده کرد. جنبه‌هایی از الگوهای والدینی که با زندگی زناشویی ارتباط نزدیک دارند عبارتند از: ۱- نگرش به ازدواج (انگیزه‌های ازدواج)، ۲- عوامل مؤثر در تداوم زندگی مشترک، ۳- نگرش نسبت به طلاق (معنا و مفهوم طلاق)، ۴- نقش زن

است که به بافت فرهنگی جامعه وابسته است، مزیت این روش زوج درمانی نسبت به روش‌های دیگر این است که چون بر الگوهای والدینی مبتنی است، می‌تواند یک درمان مخصوص بافت فرهنگی جامعه ایران، به‌خصوص غرب کشور باشد. بدین ترتیب پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی بر انصراف از طلاق زوج‌های متقاضی طلاق انجام شد.

مواد و روش‌ها

روش انجام این پژوهش نیمه‌آزمایشی بود که در قالب طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل نامعادل اجرا شد. جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی زوج‌های متقاضی طلاق مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره خانواده دادگستری شهرستان سنندج در سال ۱۳۹۰، تشکیل می‌داد. از بین زوج‌های متقاضی طلاق مراجعه‌کننده به دادگستری شهرستان سنندج با استفاده از روش نمونه‌گیری داوطلبانه، تعداد ۱۶ زوج که حاضر به شرکت در جلسات مشاوره‌ای بودند، انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل (هر گروه ۸ زوج) قرار داده شدند. انتخاب زوج‌ها منوط به داشتن یک سری از ویژگی‌ها بود. بنابراین زوج‌ها با معیارهای داشتن تعارضات شدید، سواد خواندن و نوشتن و علاقه به شرکت در جلسات مشاوره‌ای وارد مطالعه شدند. زوج‌های گروه آزمایش، هر کدام به مدت ۷ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای تحت درمان مبتنی بر بازنمایی الگوهای والدینی قرار گرفتند. در این مدت هیچ‌گونه مداخله‌ای روی گروه کنترل انجام نشد. بعد از اتمام جلسات مشاوره‌ای، پس‌آزمون بر روی هر دو گروه اجرا گردید. همچنین به خاطر رعایت مسایل اخلاقی همین مداخلات در مورد گروه کنترل، بعد از پس‌آزمون اعمال شد و گروه کنترل هم تحت جلسات مشاوره‌ای قرار گرفتند. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آماری خی‌دو استفاده شد.

چارچوب هاگس (Hughes, R. J.) است (۱۷). بر اساس این دیدگاه، چارچوب عملی برای ایجاد برنامه‌های آموزشی - درمانی زندگی خانوادگی جهت رسیدن به استانداردهای بالای کیفیت دارای چهار مؤلفه محتوا، فرایند درمانی - آموزشی، فرایند اجرا و فرایند ارزیابی است. هاگس تأکید می‌کند که این مؤلفه‌ها جهت ایجاد تجربه یادگیری مؤثر با هم باید در تعامل باشند (۱۸). ماهیت جامع چارچوب هاگس، عواملی را که بیانگر بهترین فعالیت‌ها برای آموزش و کاهش طلاق است در بر می‌گیرد. بعد از مشخص شدن محتوای مشاوره پیشگیری از طلاق بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده از زوج‌های طلاق (محتوای درمانی - آموزشی) مهارت‌ها، فعالیت‌ها، روش‌های درمانی و آموزشی مورد نیاز (فرایند درمانی - آموزشی) پیگیری می‌شود. متناسب با این موارد، تعداد جلسات و زمان‌بندی آن‌ها و موارد مورد نیاز، مشخص (فرایند اجرا) و به‌صورت بسته درمانی - آموزشی کاهش طلاق، تدوین و مورد اجرا و ارزیابی (فرایند ارزیابی) قرار می‌گیرد.

در زمینه مسایل فرهنگی مواردی نظیر صداقت، جمع‌گرایی، درهم‌آمیختگی با خانواده اصلی، احترام به بزرگ‌ترها، پابندی به کلیشه‌های جنسیتی و مردسالار بودن از ویژگی‌های زندگی زناشویی کردستان است، این ویژگی‌ها می‌تواند روی الگوهای والدینی زوج‌ها تأثیر گذاشته و گاهاً مشکلاتی را برای آن‌ها به‌وجود بیاورد. همچنین بر اساس آمار اعلام‌شده از سوی سازمان ثبت احوال استان کردستان، آمار طلاق در سال ۱۳۹۰، در کل استان ۳۲۷۱ مورد بوده است. این آمار بالا می‌تواند عواقب وخیمی از لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و روانی برای افراد و جامعه داشته باشد. به‌همین خاطر برای کاهش طلاق و جلوگیری از بی‌خانمانی فرزندان و عوارض منفی این مسأله برای خانواده‌ها و جوامع، ضروری است که در این خصوص به روش‌های درمانی که بر بافت فرهنگی جوامع می‌پردازند، بیشتر توجه شود. همچنین به دلیل این که تعارضات زناشویی یکی از مسایلی

این موارد دانسته بودند، انتخاب و با استفاده از چارچوب هاگس و رویکرد یکپارچه اجرا گردید (۱۷ و ۱۹). سرفصل محتوای جلسات درمان در جدول ۱ آمده است.

طرح مداخله
محتوای جلسات مداخله‌ای بر اساس الگوهای والدینی به دست آمده از مطالعه کیفی اولیه و همچنین بر اساس پژوهش‌های پیشین که موارد اختلاف زوجها را در

جدول ۱- سرفصل محتوای جلسات درمان مبتنی بر الگوهای والدینی

جلسات	مفاهیم و موضوعات مورد بحث
اول	ارزیابی جامع، بررسی شکایات و مشکلات زوجها، بررسی سطح کارکرد خانواده، بررسی مرزهای خانواده و بررسی نگرش زوجها نسبت به مفاهیم ازدواج (انگیزه ازدواج)؛
دوم	انتخاب رویکرد درمانی مناسب برای کار روی تعارضات زوجها (ساختاری، شناختی - رفتاری و ارتباطی)، بررسی نگرش زوجها نسبت به تداوم زندگی مشترک، نگرش نسبت به طلاق و عواقب آن، ایجاد مرزهای مناسب در خانواده، آموزش مهارت‌های ارتباطی مناسب به زوجها؛
سوم	بررسی نقش‌های جنسیتی زن و مرد در زندگی زناشویی و شناسایی موارد نامناسب و ارتباط آن با روابط زناشویی و ارایه تکلیف خانه؛
چهارم	آگاهی به زوجها در خصوص الگوهای والدینی ناکارساز و غیرمنعطف‌شان؛ ثبت افکار منفی و نامناسب خود در زمان‌های مختلف برای تغییر آنها، آموزش مهارت‌های تقویت رابطه و افزایش شادی زوجها؛
پنجم	آموزش مهارت‌های حل تعارض، افزایش آگاهی زوجها در خصوص شیوه‌های حل تعارض ناکارآمدشان در گذشته، توجه به مواردی مانند گذشت، صداقت، صبر و تحمل، ایثار، احترام به بزرگ‌ترها، مشورت با آنها و حفظ احترام همسر، کار روی جدا شدن مسالمت‌آمیز از خانواده اصلی با حفظ احترام به آنها؛
ششم	آموزش شیوه‌های افزایش کیفیت زندگی، آموزش به زنان که کارهای خوشایند و مناسبی برای سرگرم شدن در طی روزها پیدا نمایند، استفاده از فن روزهای مراقبت؛
هفتم	جمع‌بندی کارهای انجام شده در طی جلسات قبلی، شناسایی مشکلات موجود بر سر تغییرات، آگاهی به زوجها در خصوص بازگشت به مشکل و راه‌های حل مشکل، پایان جلسات.

یافته‌ها

شغل در هر دو گروه آزمایش و کنترل، بیشتر مشاغل آزاد است. در هر دو گروه، بیشتر زوجها با هم غیرفامیل بودند. حدود ۹۴ درصد از والدین گروه آزمایش و ۸۱ درصد از والدین گروه کنترل با ازدواج فرزندشان موافق بودند و در هر دو گروه آزمایش و کنترل، بیشترین درصد فراوانی علت تقاضای طلاق پرخاشگری همسر گزارش شد (جدول ۲).

برای سنجش اثربخشی درمان مبتنی بر بازنمایی الگوهای والدینی بر انصراف از طلاق زوجها گروه

در این پژوهش، ۱۶ زوج که دارای تعارضات زناشویی بالایی بودند مورد مطالعه قرار گرفتند. زوجها در دو گروه آزمایش و کنترل (هر گروه ۸ زوج) قرار داده شدند. این دو گروه از نظر ویژگی‌هایی مانند سن، تحصیلات، تعداد فرزندان، سابقه طلاق در خانواده، سطح تعارضات، شغل، مدت آشنایی قبل از ازدواج و دفعات ازدواج تقریباً همگن بودند. نتایج توصیفی یافته‌ها در خصوص اطلاعات جمعیت‌شناختی نشان داد که نوع

بر انصراف از طلاق زوج‌های شرکت‌کننده در این برنامه (گروه آزمایش) مؤثر بوده است و درصد انصراف از طلاق در این گروه بیشتر از گروه کنترل می‌باشد (جدول ۳).

آزمایش از آزمون خی‌دو استفاده شد. نتایج به‌دست آمده نشان داد که مقدار خی‌دو محاسبه‌شده ۸/۳۱ با درجه آزادی یک در سطح $P \leq 0/01$ معنادار است، بدین معنا که تفاوت توزیع فراوانی مشاهده‌شده در جدول فوق معنادار می‌باشد. به عبارت دیگر درمان مبتنی بر الگوهای والدینی

جدول ۲- توزیع فراوانی خصوصیات جمعیت‌شناختی گروه‌های آزمایش و کنترل

گروه کنترل		گروه آزمایش		متغیر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۸۱/۲	۱۳	۸۷/۶	۱۴	سن
۱۸/۸	۳	۱۲/۴	۲	
۶۲/۵	۱۰	۲۵/۲	۴	دیپلم و زیر دیپلم
۳۱/۲	۵	۶۸/۸	۱۱	تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس
۶/۳	۱	۶	۱	بالاتر از لیسانس
۵۰	۸	۵۰	۸	کمتر از یک ماه
-	-	۳۷/۵	۶	مدت آشنایی قبل از ازدواج ۱-۶ ماه
۵۰	۸	۱۲/۵	۲	از شش ماه بیشتر
۳۷/۵	۶	۶۲/۵	۱۰	بدون فرزند
۶۲/۵	۱۰	۲۵	۴	تعداد فرزندان ۱-۲
-	-	۱۲/۵	۲	۳
۶۸/۸	۱۱	۱۰۰	۱۶	۱
۳۱/۲	۵	-	-	دفعات ازدواج ۲

جدول ۳- جدول توافقی انصراف از طلاق در گروه‌های پژوهش

گروه	انصراف از طلاق	خیر	بله	جمع	P value
آزمایش	فراوانی	۶	۱۰	۱۶	۰/۰۱
	درصد	۱۸/۸	۳۱/۳	۵۰	
کنترل	فراوانی	۱۴	۲	۱۶	۰/۰۱
	درصد	۴۳/۸	۶/۳	۵۰	
جمع	فراوانی	۲۰	۱۲	۳۲	۰/۰۱
	درصد	۶۲/۵	۳۷/۵	۱۰۰	

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی درمان مبتنی بر الگوهای والدینی بر انصراف از طلاق زوجها صورت گرفت. نتایج نشان داد که از ۱۶ نفر گروه آزمایش، ۱۰ نفر و از ۱۶ نفر گروه کنترل، ۲ نفر از طلاق منصرف شده‌اند، یعنی درمان مبتنی بر الگوهای والدینی توانسته است درصد بیشتری از زوج‌های گروه آزمایش را از طلاق منصرف کند و این تأثیر معنادار بوده است.

نتایج پژوهش حاضر را می‌توان با نتایج تحقیقات جعفری؛ بهاری و همکاران؛ هانسون و لندبلند (Hansson, K & Lundbland, A.) و جانسون و همکاران (Johnson, MD) همخوان دانست (۲۳-۲۰).

الگوهای زوج درمانی مختلف سعی می‌کنند زمینه‌های تعارض و آشفتگی‌های روابط زوجها را شناسایی نموده و به آن‌ها کمک کنند تا در این زمینه‌ها مشکلاتشان را رفع نموده و به تبع آن روابطشان رو به بهبود بگذارد. زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی هم با کار بر روی جنبه‌های مختلف افراد باعث تغییر آن‌ها می‌شود. این ابعاد شامل بعد شناختی، هیجانی، رفتاری، ارتباطی و وظایف زناشویی می‌باشد. در بعد شناختی با استفاده از رویکردهای شناختی سعی شد افکار منفی اضطراب‌آور، بدبینانه و منحرف، همچنین افکار منفی‌ای که در جریان رشد از والدین و جامعه درونی شده است شناسایی و تغییر یابند. این رویکرد سعی می‌کند تا به زوجها کمک کند از جنبه‌های شناختی منفی خود آگاهی یابند و با کمک مداخله‌های درمانی، آن‌ها را تصحیح نمایند تا در نهایت از تصمیم به طلاق منصرف شوند (۲۴). این

رویکرد از لحاظ هیجانی روی شناسایی و کنترل هیجانات مخرب مانند خشم، نفرت، حسادت، غم و اضطراب زوجها و نحوه ابراز آن به شیوه مناسب تأثیر می‌گذارد. زمانی که زوجها هیجانات و رفتارهای منفی خود را تغییر بدهند، بهتر می‌توانند در کنار هم بمانند و به زندگی مشترکشان ادامه دهند. به همین خاطر الگوی درمان مبتنی بر الگوهای والدینی با تأکید بر این جنبه‌ها، تعارضات را کاهش داده و کاهش تعارضات زمینه‌گرایش به طلاق را در زوجین کاهش می‌دهد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش، نقش و تأثیر زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی را در کاهش طلاق زوجها مورد تأیید قرار می‌دهد. از آن‌جا که زوج درمانی مبتنی بر الگوهای والدینی مبتنی بر بافت فرهنگی مراجعین می‌باشد می‌تواند در زمینه‌های فرهنگی گوناگون مؤثر واقع شود و در کاهش طلاق در ایران، نقش مؤثری ایفا نماید.

تشکر و قدردانی

بر خود لازم می‌دانم از تمامی عزیزانی که در این پژوهش مرا یاری نمودند، از جمله اساتید محترم راهنما، اساتید محترم مشاور، کارمندان محترم مرکز مشاوره خانواده دادگستری استان کردستان، سازمان بهزیستی استان کردستان و تمامی زوج‌های شرکت‌کننده در این پژوهش، نهایت تشکر و قدردانی را داشته باشم.

References

1. Goldenberg I, Goldenberg H. Family Therapy. Hosseinsahi Baravati H, Naghshbandi B, Arjmand E. (Persian translators). 4th ed. Tehran: Ravan Publication. 2000:42-3.
2. Farahbakhsh K, Shafi Abadi A, Ahmadi A, Delavar A. [Comparative efficacy of cognitive Ellis marital counseling, reality therapy Glaser and mix the two in reducing marital conflict (Persian)]. Journal of Counseling Research & Developments. 2007;5(18):57-33.
3. Malouff JM, Thorsteinsson EB, Schutte NS, Bhullar N, Rookke SE. The five-factor model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta-analysis. Journal of Research in Personality. 2010;44:124-7.
4. Rodrigues AE, Hall JH, Buffalo S. Predictors of divorce and relationship dissolution. M. Fine & J. Harvey (Eds.). Handbook of divorce and relationship dissolution. 1th ed. Erlbaum. 2007; 1-46.

5. Signorella ML. Gender schemata: individual differences and context effects. *New Dir Child Dev.* 1987;(38):23-37.
6. Amato PR. The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and the Family.* 2000;62:1269-87.
7. Azhadarmaki T. Family in Iran: The contemporary situation. In: Adam BN. *Handbook of world families.* Newcastle: Sage Publication. 2005;467-85.
8. Bowen M. *Family therapy in clinical practice.* New York: Aronson. 1978:35-150.
9. Dallas R, Draper R. Compare theories of family therapy with a focus on "Theory and Application System". Esmacili M. (Persian translator). 1st ed. Tehran: Rassa Publication. 2011:31- 99.
10. Schultz DP. Personality of theory. Karimi Y, Jomehri F, Naghshbandi S, Goodarzi B, Bahirae H, Nikkhou M R. (Persian translators). 4th ed. Tehran: Arasbaran Publication. 2005:426-40.
11. Laura AB. *Developmental psychology (from adolescence to the end of life).* Seyyed Mohammad Y. (Persian translator). 2nd ed. Tehran: Arasbaran Publication. 2006:170-88.
12. Khamseh A. [The relationship between sexual behavior and gender role stereotypes married two groups of students: A comparison of the sexual behavior of women and men (Persian)]. *Journal of Family Research.* 2007;8:327-39.
13. Navabinezhad SH. [Marriage counseling and family therapy (Persian)]. Tehran: Published by Parents-Teachers Association. 2005:80-6.
14. Bahari F, Fatehizade M, Ahmadi S A, Maolavi H, Bahrami F. [The impact of marital advice based on hope, forgiveness, and the combination of these two couples divorce on interpersonal cognitive distortions (Persian)]. *Journal of Behavioral Science Research.* 2010;8(1):25-33.
15. Fotouhibonab S, Hosseininasab SD, Hashemi T. [Effectiveness of couples therapy of cognitive – behavioral, Islamic and Transactional analysis on the self- awareness incompatible couples (Persian)]. *Alzahra University Journal of Psychological Studies.* 2011;7(2):37-58.
16. Jacobs N, Jaffe R. Investigating the efficacy of CoMet, a new mediation model for high-conflict separating parents. *The American Journal of Family Therapy.* 2010;38:16-31.
17. Hughes RJr. A framework for developing family life education programs. *Journal of Family Relations.* 1994;43:80-74.
18. Karimisani P. [Premarital counseling model developed based on the analysis of personal, family, parity, cultural-social and spiritual effects of a successful marriage between couples of Tabriz (Persian)]. PhD thesis in counseling. Tehran: Islamic Azad University, Branch of Science and Research. 2012.
19. Carleson J, Sperry L, Lewis J. *Family therapy techniques, Integrating and tailoring treatment.* 1th ed. Great Britain: Routledge; 2005: 53-96.
20. Jafari AR. [The effectiveness of training Communication skills premarital upon enhance marital satisfaction after marriage (Persian)]. *Journal of Behavioral Sciences.* 2010; 1(2): 31-51.
21. Bahari F, Fatehizade M, Ahmadi SA, Mawlavi H, Bahrami F. [The effectiveness of Communication skills training on reducing the impact of wives' marital conflict and divorce competing couples (Persian)]. *Journal of Clinical and Counseling Psychology Research.* 2011;1(1):59-70.
22. Hansson K, Lundbland A. *Couple Therapy: Effectiveness of treatment and long term follow up.* *Journal of Family Therapy.* 2006;28:136-52.
23. Johnson MD, Cohan CL, Davila J, Lawrence E, Rogge RD, Karney BR, et al. Problem-solving skills and affective expression as predictors of change in marital satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology.* 2005;73(1):15-27.
24. Johnson SM. Attachment theory: A guide for couples therapy. In: Johnson SM, Whiffen V. *Attachment processes in couple and family therapy.* New York: Guilford. 2003;103-12.